

Протидія корупційним проявам в умовах війни в Україні

Анатолій Француз,

*д.ю.н., зав.кафедри державно-правових дисциплін,
професор юридичних наук, проректор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: anatoliyff@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2861-1252*

Артур Васечко,

*студент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: VasechkoAV@krok.edu.ua*

Постанова проблеми

Корупція є однією з найбільших загроз для національної безпеки, економічного розвитку та стабільності держави. В умовах війни проблема корупції набуває особливої гостроти, оскільки воєнний конфлікт створює сприятливі умови для розвитку корупційних схем: ослаблення державних інститутів, дезорганізація управлінських процесів, нестабільність соціально-економічної ситуації. Війна не лише створює об'єктивні умови для корупції, але й дозволяє корупційним елементам поглиблювати зловживання. Це, у свою чергу, значно ускладнює ефективне управління, координацію військових дій, а також негативно впливає на моральний дух армії та довіру населення до органів влади.

Корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [ч.1, ст.1].

Протидія корупції в умовах війни потребує не тільки зміцнення антикорупційних механізмів, але й системного підходу, який включатиме реформування державних інститутів, підвищення прозорості в управлінні ресурсами, забезпечення контролю за витрачанням коштів, сприяння громадянському суспільству та міжнародній співпраці.

В умовах війни корупція набуває особливої специфіки. Військові дії створюють ситуацію, в якій бюджетні кошти, міжнародні постачання та ресурсні потоки можуть бути об'єктом корупційних зловживань. Однією з найбільш поширених схем є привласнення бюджетних коштів на закупівлю військового

майна та гуманітарної допомоги, маніпуляції з постачанням продуктів та медикаментів для армії. Також поширені випадки корупції в структурах, що відповідають за мобілізацію та розподіл національних ресурсів. У таких умовах неефективне використання фінансів чи їх розкрадання прямо позначаються на обороноздатності країни, ставлячи під загрозу безпеку нації та підбиваючи довіру до державних інститутів.

Зокрема, військові конфлікти показують, що корупція може стати інструментом для підриву національної єдності. В умовах війни зростає ризик формування корупційних мереж, що діють у тіньовій економіці, у військових та державних структурах, у тому числі в органах безпеки та правоохоронних органах. Вони можуть взаємодіяти з терористичними групами, організованими злочинними угрупованнями, що лише посилює загрози для держави.

Виклад основного матеріалу

Існує кілька чинників, які значно сприяють корупційним проявам в умовах війни. Перш за все, це ослаблення державних інститутів. Війна призводить до руйнування існуючих механізмів управління, дезорганізації державних структур та відсутності належного контролю за витрачанням ресурсів. Керівництво держави часто зосереджується на військових питаннях, залишаючи на другому плані боротьбу з корупцією.

Погіршення соціально-економічної ситуації також є значним фактором. В умовах війни зростають соціальна напруга, безробіття та економічна нестабільність, що створює сприятливі умови для виникнення корупційних схем. Наприклад, через нестачу коштів на забезпечення населення базовими послугами (житло, охорона здоров'я, харчування) збільшується ризик маніпуляцій і хабарництва з боку чиновників, які контролюють ці ресурси.

Крім того, корупційні прояви під час війни сприяють недостатній прозорості у сфері державних закупівель та військових постачань. Тіньові схеми у закупівлях техніки, зброї, амуніції, медикаментів та продовольства часто призводять до втрат матеріальних ресурсів, затримок у постачаннях та недоцільного витрачання бюджетних коштів.

Ефективна боротьба з корупцією в умовах війни вимагає використання кількох ключових механізмів. Один з них – це посилення антикорупційного законодавства. Необхідно запроваджувати нові правові норми, які сприятимуть посиленню контролю за витратами, підвищенню відповідальності за корупційні злочини та ускладненню для осіб, які займаються корупцією, можливості уникати покарання. Важливою складовою є також посилення прозорості у військових закупівлях через створення електронних платформ для закупівель, моніторинг і публікацію інформації про витрати.

Ще одним важливим кроком є розвиток антикорупційних органів, здатних ефективно виконувати функції контролю та перевірки. В Україні, наприклад, було створено Національне антикорупційне бюро (НАБУ), яке має важливу роль у боротьбі з корупцією на всіх рівнях. У боротьбі з корупцією на міжнародному рівні важливим інструментом є співпраця з міжнародними партнерами та

організаціями, які надають технічну допомогу та моніторинг.

Ще одним важливим аспектом є громадянська участь. Інститут громадянського суспільства може бути ефективним засобом для боротьби з корупцією в умовах війни, зокрема через моніторинг та публічне висвітлення зловживань. Громадські організації повинні активно брати участь у процесах надання гуманітарної допомоги, перевірки державних закупівель і навіть проведення аудитів державних витрат.

Корупція у сучасній Україні набула системного характеру і поширилась на всі сфери життєдіяльності суспільства. Корупційний чинник став нормою в політиці, економіці та суспільному житті. За даними соціологічних опитувань, у 2014 році лише 13 % громадян України були готові повідомляти про відомі їм випадки корупції. У результаті проведеної у 2015 році Transparency International інформаційної кампанії «Вони б не мовчали», коли впродовж декількох місяців у різних містах країни було розміщено сітілайти із закликом не мовчати про корупцію, потенційних викривачів стало майже втричі більше. Нині вже 45 % українців декларують готовність повідомляти про відомі їм випадки корупції. Водночас до правоохоронних органів з такими даними звертаються лише 2 % інформаторів. Передумовою збільшення кількості звернень викривачів до правоохоронців є ретельна роз'яснювальна робота з громадянами, а також гарантування захисту викривачам корупції. У дослідженні Transparency International на запитання «Чому Ви не повідомляєте про корупцію?» 14 % опитаних відповіли, що бояться наслідків такого викриття [2].

Приклад успішних практик протидії корупції в умовах війни

Одним з найбільш яскравих прикладів успішної боротьби з корупцією в умовах війни є досвід Грузії після 2003 року, коли країна виявилася втягнута у серйозний внутрішньополітичний конфлікт. Завдяки комплексному реформуванню державного апарату та антикорупційній політиці було значно знижено рівень корупції, зокрема в поліції та в судовій системі, що зробило значний внесок у стабілізацію ситуації в країні. Зокрема, створення нової поліції, боротьба з корупцією серед високопосадовців та викорінення звичаю брати хабарі стало важливою складовою успіху.

В Україні після 2014 року було проведено низку реформ, спрямованих на зменшення корупційних проявів. Створення Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Державного бюро розслідувань (ДБР) дозволило створити механізми для боротьби з корупцією серед високопосадовців. Крім того, створення системи електронних декларацій, яка дозволяє громадянам та антикорупційним органам відслідковувати майновий стан державних службовців, стало важливим кроком до забезпечення прозорості.

Висновки

Протидія корупції в умовах війни є критично важливою для збереження національної безпеки та стабільності. Враховуючи унікальні виклики, що постають перед державами в умовах збройного конфлікту, необхідно посилювати інституційну спроможність боротьби з корупцією, забезпечувати

прозорість управлінських процесів, активно залучати громадянське суспільство та міжнародні організації до моніторингу та виявлення зловживань.

Без комплексного підходу, що включає реформування системи управління, посилення антикорупційної політики та заохочення до участі громадян у суспільному контролі, ефективна боротьба з корупцією в умовах війни буде неможливою. Важливо, щоб держава не лише боролася з наслідками корупції, але й створювала умови для її профілактики, зокрема через зміцнення інститутів демократії та верховенства права.

Ключові слова: Корупція; протидія корупції.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції»(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056) від 14 жовтня 2014 року:[Електронний ресурс] - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (Дата звернення 26.11.2024)
2. Барометри світової корупції: українці дорослішають і вчать розраховувати лише на себе // Transparency international Ukraine : сайт. URL: <https://ti-ukraine.org/news/barometr-svitovoi-koruptsiukraintsi-doroslishaiut-i-vchatsia-rozrakhovuvaty-lyshe-na-sebe>. (Дата звернення 26.11.2024)